

770
2. 685

ДУМА

ПРО МАЛЕДИКТА ПЛОСКОЛОБА.

Іс старих паперів випорпав

Джеджалик.

Пропав дух революції!
Кричат старі незнайки:
Не тра нам конституції,
Лиш бука та нагайки!
Генріх Геґне.

Львів.

„Перша Зв'язкова друкарня“,
під зар'ядом А. Маньковського.
1878.

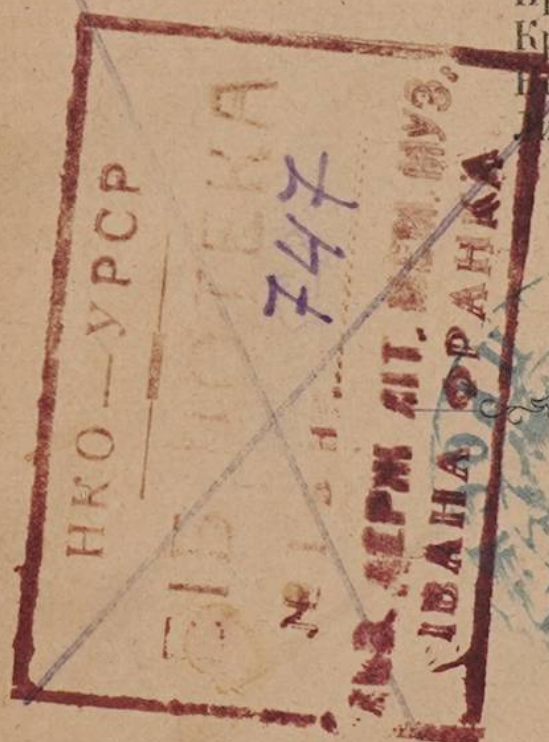
ДУМА

ПРО МАЛЕДИКТА ПЛОСКОЛОБА.

Іс старих паперів випорпав

Джеджалик.

Пропав дух револьуції!
Кричат старі незнајки:
Не тра нам конституції,
Лиш бука та нагајки!
Генріх Гејне.

Львів.

„Перша Звјазкова друкарня“,
під зарјадом А. Маньковського.
1878.

891.79-1

Δ-40

Ої як стала по цілому світі велика біда,
 Як не стало мирови христ'янському ні сюда ні туди,
 То у славному місті Безпантелику
 Збиралось лицарів буї-турів без лику.
 То Безпантелицький князь Маледикт Плосколоб,
 На прізвище „капуст'яний лоб“
 Скликає всю свою громаду,
 Щоби радити преславному раду,
 Як їм дружно на ворога „рускости“ стати,
 Јого під ноги стоптати,
 Із світа божого без полики зігнати.
 То зішлись в „Народнім Дворі“
 Всі поборники, буї-тури, богатирі.
 Що перший поборник — Міх-ковальський,
 Що славний бесідник — Тихович-Мовчальський,
 Що третій буї-тур — Наум Безумович,
 На прізвище „рак постунович“.
 Був там іще старець божий Митро Політа,
 Що ума не навчивсь через довгі літа,
 Всі книжки крім псаптири касує,
 День і ніч богу аллилуїу ликує.
 А при нім був чесний отец Хольава,
 Котрому вічна в Рутенії слава;
 А с поза них невідступна сорока
 Поглядала на соньмишче с під ока.
 Ту були ще і другі німі фігуранти,
 Самі чесні Рутенці-обскуранти,

Самі мудрі, хоть скупі на слова,
Лисі голови, грубі черева.

То почав попереду сам князь казати,
Бородоју на всі боки хитати, —
Говорив ось якими словами:
— Господинове почтенні, погано буде з нами!
Нападајут на нас не-„Другів“ льегіјони,
Клевешчут на нас не-„Правд“ міліони,
І зимоју і літом
Поругајут нас перед цілим сьвітом!
А шче стали „слова нашого јазика“ зневажати,
Стали нас узкогльадами звати,
Та шче сьміјут публично нас критикувати,
Та кричат, трохи не похрипнут,
Шчо гроші народні до рук наших липнут!
Геј, почтенні господинове, погано сьа діје!
Шчось наше давне сонце замеркло — не гріје,
Шчось наша давна пісьньа німіје!
Тож ја нині зазвав вас сьуда,
Росповів, јака наша біда, —
Дајте раду, јак злу запобічи,
Шчоб не сталисьа з нами шче страшнішії річи!

На ті слова льуто фукнув Міх-ковальський,
А ј слова не пікнув Тихович Мовчальський,
Тільки обізвавсьа Наум Безумович,
На прізвище „рак поступович“:
— Ја то давно говорив і шче раз кажу,
Шчо нам тре на прах розбити силу вражу,
Тре простиј народ за собов потьагнути;
А шчоб се могло бути,
То ја раджу, јак радив давно,
Зробити лиш се одно:

Видати в Ставропигієській печатни
 Св'ятиї требник маленькоформатній,
 В синій і червоній папір пооправляти,
 І по золотому сельанам продавати.
 То с того і дльа нас будут зиски,
 І наші вороги постульујут писки,
 Бо скоро в требнику хлоп сьа затопит,
 То вже го сьа ніјака наука не вхопит!

На се радо пристав Митро Політа,
 І Хольава сказав: Rada wyśmienita!
 А Тихович Мовчальський на јіх похвалу
 Кивнув головоју помалу.
 Тільки славній Ковальський-Міх
 На дивне диво дльа всіх
 Заговорив спокійно, трохи не жалібно:
 — Заким зможемо сьу річ омовити подрібно,
 Тре насамперед усього св'їта увагу на то звернути,
 Шчо на нашій почті не мож руських карток добути,
 Шчо злодіјів, јакі је меже нами,
 Засуджујут польськими словами,
 Шчо Ляхи наш јазик нехтујут,
 Хлопські ґрунти польським јазиком ліцитујут!

На се радо згодивсьа Наум Безумович,
 І притакнув славній Мовчальський Тихович,
 Лиш Митро Політа додав шче від себе,
 Шчо в урјаді вистаратисьа треба,
 Шчоби дльа блага церкви св'јатојі
 Поверх кождојі картки почтовојі
 І поверх кождого декрету судового
 Намальованиј був хрест св'јатїј бого-
 Носниј. — На се кнъазь кивнув головоју аж двічі,
 Тільки додав, шчо то не належит до річи.

Затим піднявсья з місця отец Хольава,
 Котрому вічна в Рутенїї слава,
 І заговорив „со смиренїєм і страхом“:
 — Воно то шче не так зле, јакоже мнѣяхом!
 Бо доки лиш гинут і вірујут лѣуде,
 То хлїба длѣ нас досить буде.
 Але ми чули страшну горренду,
 Шчо попи по селах не зважајут на нашу куренду,
 А хлопам книжок позичајут,
 Значит, себе і нас хлїба збавляјут.
 Тому моја рада така:
 Хто знаје такого попа ци дѣака,
 Нај сејчас о тїм донесе начальству,
 Шчоб раз зробити конець тому канальству.

Тото посьлїдне слово,
 Висказане різко, громово,
 Дужежто Наума Безумовича злѣякало,
 Мов камїнь тѣажкиј на серце му впало.
 Він прецінь і сам був тому грїхови причасниј,
 Бо видавав на зиск і пожиток власниј
 Прегарні книжки длѣ тих, шчо не вмїјут читати, —
 А тепер іно шчо зачав друкувати
 Длѣ народа обширну „Науку Самодурства“,
 „Начало Глуности“ і „Богумилија Бздурства“.
 Ось він, шчоб свого боронити,
 Устав і так зачав говорити:
 — Се правда, шчо сказав отец Хольава,
 І за то јему вічна в Рутенїї слава!
 І ја сам то давно казав і кажу,
 Хлопам книжок давати не ражу.
 Правда, можна ј давати,
 Та треба вмїти добре вибирати....

Але Хольва перервав го на тім слові:

— Я вже виджу по вашій мові,
 Шчо ви хочете себе боронити,
 І свої книжки в народі ширити.
 Не біјтєсьа, — ја не о них говорив!
 Деж би ја вам таку пакість творив!
 Таж знајут усі рутенські мужі,
 Шчо ваші письма, то мов жерело живојі калужі:
 Хто раз із них напјєсь до сита,
 Тому голова на вік, мов довбнеју забита!
 Ја іменно хтів о тім говорити,
 Шчоб ваші письма в народі јак најбільше ширити!

То на те кнъазь Маледикт Плосколоб,
 На прізвище „капустъаниј лоб“,
 До всего збору гнівно промовљаје:
 — А најже вас, господинове, чорт позабираје!
 Ви ту плетете всільакі андрони,
 А в мојім кнъажестві скрежет зубов і стони!
 Ту тільки о то јде, шчоб того не-„Друга“
 Зігнати зо свѣта, нехај јак котьуга
 Заслужених мужів чіпати не сьміје,
 І превратні ідејі по крају не сіје!

От тоді то всі дивним дивом дивували,
 Шчо јак давно вже своју бесіду зачали,
 А ј доси про ціль жејі не знали!
 То Міх-ковальський зашипів јак котелик,
 А Тихович Мовчальський скрутивсьа в скрутелик,
 Тільки Наум Безумович радит, јак радив давно —
 Усе одно:
 — Усіх, шчо взьалисьа не-„Друга“ фабрикувати —
 Перед суд рутенський заіпзвати;
 А позајак се, о скілько чути,

Самі недоварені студенти мајут бути,
То накрутити їм вуха, загрозити карциром,
І відпустити со миром.

Але отец Хольава на то не пристав,
А конче тьажшої кари дльа них сьа домагав.
— А шчо, каже, јак вони на наш суд не постајут,
А шче ј нас самих обсьміјут?
Пісьльа мојејі ради јіх тра полапати,
З них публично злого духа ізгнати,
Кождому на ринку по три конві води на голову нальати,
А відтак звјазаних на поруганіје јазиком предати.

Та рада всім видаласьа добра і властива, —
Нав'ть сам кнъазь прихильно головоју покивав,
І сејчас своїх слуг прикликаје,
І јіх за фабрикантами не-„Друга“ в погоньу висилаје.
— Ви мої вірніјі слуги-рабјата!
Буде вам від мене добра заплата,
Лиш ідіт за фабрикантами не-„Друга“ в погонь ми
Со оружієм і дрекольми,
Звјажіт јіх добре всіх до одного
І приведіт на суд збору цілого.
Справјајтесьа швидко, зручно, неліново;
Ось вам десьать центів на пиво.

Слуги вклонилисьа, десьать центів узьали,
Кнъазьа Плосколоба в руку поцілували,
Патиків та мотузьа понабирали,
За не-„Другами“ в погоньу пігнали.

А кнъазь Маледикт Плосколоб іс својеју громадоју
Занимајесьа дальшоју радоју.
Ось устав славниј бесідник Тихович Мовчальськиј,
(Јему обіцьав підповідати в мові Міх-ковальськиј);
Пронеслосьа јего слово громове:

— Мої Господинове!

Що дальше казати, бесідник не знає,
Глядит на Міха-ковальського, тої не підповідає.
І булоби, бачитсья, на тімої стало,
Як би не було му добре слово на голову впало.
Він осьміливсья, кашельнув і всім на диво
Сказав: — Господинове, кажім післати по пиво!

Тут не филья загула, не дози зашуміли, —
Всі Рутенці, шчо доси стовпіли-німіли,
Почали „добре, добре!“ гукати,
Тиховича-Мовчальського над усіх бесідників вихвальяти.
— От бесідник! Слово сказав,
А так, мов сокироју вт'яв!

Сејчас јего раду сповнили,
Півбочок пива до „Народного Двору“ прикотили,
Чіп відоткали руками,
І почали п'яти повними склянками.
П'јут собі, пиво пот'ягајут,
Таж про розумні бесіди не забувајут.
Ось Міх-ковальськиј казав усім склянки наповнити,
І так зачав говорити:
— Господинове, вислухајте моју мову!
В началі бі „Слово“, —
Ходило воно все на паску,
І мало в бога-батьушкі велику ласку.
Аж нараз јего закортіло,
І „плода познаніја“ вкусити захотіло.
Се не подобалось батьушці-богу,
Він спльунув і відн'яв своју руку від нього, —
Ось і пішло вно по сьвіті с торбами,
Не стало ласки божої над нами.
І довго блудили ми грішні

У тьмі кромішніј,
 Аж доки преславніј наш кнѣзь Плосколоб,
 Котрого недармо величајут „капустьаниј лоб“,
 Не отворив нам назад дверіј рају
 І не привіз ласки божої дѣя цілого крају.
 Він наш спаситель, наш месија,
 Хоть у него чоло плоске а довга шија!
 Він нам показав, шчо за погана річ — народна освіта,
 Дѣя того заспівалмо јему: Многаја літа!

То всі Рутенці, мов давно того ј ждали,
 Многаја літа громогласно заспівали,
 А кнѣзь з душеју твердоју
 Дѣя подѣаки тричи кивнув бородоју.

Але ось устав Митро Політа
 І зачав говорити від потопа сьвіта
 О тім, јак то грішників усе сам бог караје,
 То водов то огнем сокрушаје.
 Далі почав доводити обширно,
 Шчо фабриканти не-„Друга“ согрішили безмірно:
 Бо, по перше, јак встајут,
 То хреста сьвјатого на собі не кладут, —
 А по друге — кирилицю сьвјатују
 Зовсім нехтујут, —
 А по третє — завели јакусь „фонотичну“ правопись,
 І до кожного числа сам чорт с пекла присилаје јім допись.
 Та коби шче поганьці мовчали,
 А јак јіх зачепи, шчооби не кричали,
 А шчооб зважали на Христову причту знамениту,
 Шчо јак тѣя вдарјат в одну, то ти підставлѣј шче другу ланиту!
 Але всего сего у них не чувати,
 Тож конче треба јіх добре покарати.
 От ја вношу поперед усього:

Як не схочут виречись свогого бого-
Хульства, то їх припльувати, звязати,
І Понтійському Пилатови на пропјатіје віддати.

Тут деякі Рутенці зачали кричати:
— Отче Митре Політо, ви, бачу пили за богато!
Хиба ви не читали урјадовиј вістник,
Хиба не знаєте, шчо в нас уже јінчиј намістник?

Але ось не води зашуміли,
Не коні злупотіли,
Се Плосколобові слуги з розгоном надлетіли.
У одного з носа јде кров,
Другиј за писки держитсьа руков,
Третиј реве, шчо му вибили зуб,
А четвертиј скоро пријшов, так такіј на земљу гуп!
То наші Рутенці јак то вздріли,
Так такіј зо страхи постовпіли,
І кричат, допитујут, мов несамовиті:
— Та скажіт, јак і за шчо булисте биті?

Втім оден слуга пријшов до памјати трошки
І почав росповідати від дошки до дошки:
— Не в тім, каже, штука, јак нас били,
А в тім, шчо ми јіх не јімили,
Шчосмо навіть себе оборонити не успіли,
Та таку побіду претерпіли.
— Ну, розумієсьа, — замітив Хольава, —
Јіх побсроти не лехко, бо то с чортом сирава!
— Ој, певно, шчо с чортом, відповіли слуги.
Іно шчо ми јіх хотіли вјазати на сутуги,
А вни дља нашојі згуби
Як не тарахнут нас кулаками в зуби, —
Так ми ј о світі божім забули, —
А вни нас бабавх долі сходами пхнули,

Та шче за нами кричали :
 „Нај пријдут тоті, шчо вас прислали,
 То ми потрафимо ј јіх
 Нагаратати всіх!“

То наші Рутенці на такі вісти
 Не знајут, де стати, де сісти,
 Не знајут, шчо тепер робити,
 І jakim способом зачате діло скінчити.
 Міх-ковальський зашипів, як котелик,
 А Тихович Мовчальський скрутився в скрутелик,
 Митро Політа двічі перехрестився,
 А Хольвава аж у јазик вкусився :
 Хотів було шчось сказати,
 Всім відваги додати,
 Але јак побачив кровавиј ніс і писок пухнатиј,
 То ј самому душа забігла в пјати.
 Навіть Наум Безумович, славниј дипломата
 Не вміје ніјакојі поради дати,
 А сам князь с тривоги аж поблід,
 Бо бачит, шчо тьяжко бунтівників покарати јак сьлід.
 Але шчоби јако-тако других відживити,
 Зачав так говорити :
 — Господинове, скажу сьміло,
 Булоб се дісно богоугодне діло,
 Тих бунтівників не-„Другів“ избіјеніје,
 Але комуж знов миле носа толковеніје?
 Не зле було б також злого духа з них гнати,
 Але комуж за то хочесья по морді брати?
 А шчо до істребленіја врагів,
 То скажу просто — шкода грішних зубів!
 Затим з одного боку,
 Кодисьмо вже ту зібралисья раз до року...

Але в тім Ковальськиї-Міх

На дивне диво дльа всіх,

Забувши дльа кнъазьа всьаку реверенцію

Сказав му страшну імпертіненцію :

— Хоть ви ј кнъазь рутенськиї, але скәжу вам правди слово :

Нај вас чорт пїрве з вашов мовов !

Таже повиннисте хоть на тїлько розуму мати —

Наперед подумати, шчо хочете казати,

А не плести нам тут сухого дуба,

Кој самі видите, шчо всім нам грозит згуба !

То Рутенці јак ті слова почули,

Так таки ј о сьвіті забули,

Повитрішчували очи, повтвирали роти,

І не знајут, ци сидїти, ци гет іти.

Дејакї навіть дуже сьа бојали,

Шчоби кнъазь і Міх-ковальськиї біјки не почали.

Але на диво кнъазь за таку страшну образу

Не обурился ні разу,

А тїлько скудився в три партиці,

І до рта встромив власні рукавиці.

Довгиї час увесь збір мовчав, —

Аж нараз Митро Полїта встав,

І јак було на разі потрібно,

Почав говорити дуже жалїбно :

— О горе мені, грїшному мїрјанину,

Шчо ту мушу слухатї таку бештанину,

Шчо мушу чути, јак нашї двї најпершї підпори

Заводьат меже собов спори !

Зважте, господинове, шчо ви оба —

Одна Рутенїї голова,

І шчо доти Рутенїја в добрім ході,

Доки ви в добрії згоді,

І шчо як одну голову на дві половині розтяти,
 То мусьят два півголови повстати.
 Прото не сварітсьа, не доводіт нас до згуби,
 А беріт собі льудське в зуби!

На ту мову кнъазь аж лекше відотхнув,
 А Міх-ковальськиј фучав, мов нічого ј не чув.
 Але ось устав отец Хольава,
 Котрому вічна в Рутеніі слава,
 І шчоб усьаким спорам кінець зробити,
 Почав ось шчо говорити:
 — Мојі господинове! Дьакујмо всевишному богу,
 Бо ја нині встајучи ступив на ліву ногу,
 І гадају собі: Ов, буде јакесь лихо!
 І ось воно ј је! Але ша, тихо!
 Добре, шчо сьа на тімој стало,
 І шчо нас більше нещастье не спіткало!
 Закінчіт тепер всі спори і звади,
 І слухајте мојејі ради!
 Тре нам шче посьлідного способу стрібувати:
 Від сьвјатого Јура хрести ј кадильниці забрати,
 Три кірці води по три рази осьвјатити
 І протів не-„Другів“ хрестовиј похід оголосити.
 Злиј дух бојітсьа сьвјаченојі води,
 І не зможе зробити нам ніякојі біди, —
 Ба, він навпроцапи втече від кадила,
 А тоді тих поганців лехко сприможе наша сила.

На ту раду всі аж сплеснули в руки:
 Кінець-ді нашојі муки!
 Оден хрестовиј похід знишчит усеґо зла причину,
 Зітре противників на трину!
 Митро Політа з утіхи аж просјав,
 І вже в голові слова анатеми укладав;

Міх-ковальський також утішився незвичайно
 І погадав собі, як то буде fajно,
 Як він буде їти в поході передом
 З найбільшим у руках хрестом;
 Тихович Мовчальський також сьа звеселив,
 Бо він усякі процесії дуже любив
 І звичайно в одній руці хоругов, у другій звонок носив.
 Ба, і Наум Безумович льубо сьа всьміхав,
 Хоть лихий був, шчо сам на тої дотеп не впав.

Тільки князь Маледикт Плосколоб
 Наморщивши свій капустяний лоб
 Сидів мовчки посеред того шуму,
 І видно було, шчо думав важкују думу.
 Того Рутенці не надіјалися по князьу Плосколобі,
 І хвиљу було тихо, як в гробі...

І нераз серед тої тиші вдарив грім,
 Якого шче доси не чував „Народний Дім“.
 Ото князь Маледикт на гірку іроніју
 Льаснув себе по чолі долонеју
 І скрикнув: — Ах ја ослъага, ослъага,
 Саморекомиј дурак, сиріч галамага!
 І по шчо ја рутенську раду скликав,
 По шчо бідних слугів на претерпініје слав,
 Коли мож було без најменчої гризоти
 Одним махом позбутися тої голоти!

Князь зупинився. — Рутенці мовчали,
 Не знајучи, о чім він говорит — лиш очі повітришчали.

— Господинове, — сказав по хвили князь, —
 Ви не знаєте, јака мојеї бесіди звязь?
 Дуже проста! Хоть ја капустяний князь і мају капустяну
 А такіј дам тим не-„Другам“ раду! громаду,

Не тре ні хрестів ні походів, не тре їх вганьвати в амбіцію,
А по просту — донести на них у поліцію!

Ци ви бачили, як нераз підчас бурі
Нависнут хмари чорні, понурі,
Блискавки михт'ят, мов змії кроваві,
Сонце втоне в клекочучій темр'яві,
Душно, т'яжко, мов скали залягли над землею, —
Хвилю тихо, мов смерть пролітає над нею, —
Нараз гр'янут громи, земля здрижит,
І бур'я завиє, зареве, засвистит;
Так само ж тут було, коли почули Рутенці
Думку їх кн'язівської експельєнції.
Хвилю немов тліли-стовпіли,
Потім нараз страшними голосами: „браво, браво!“ заревіли.
І крики брава без кінця неслися,
Аж „Народного Двору“ мури тр'яслися,
Аж кам'яні стіни тремтіли,
Аж вікна, мов живі, дзеленькутіли,
Аж усім в ухах, мов гармати шуміло,
І в очох мінилося-темніло...

* * *

Але шчо се, ци сон ци жава?

Одна хвиля, і ја не чују вже рутенського брава,
Шчезло соньмишче, кн'язь і всі раби його львівські ж нельвівські
А ја — сам в пустій хатині на улиці Клејнівській.
Крізь отверте вікно воздух холодний пот'яг,
І доносит до мене клекіт і гамір міського жит'я.
Шчо се було зо мноју? Ја озирнувсьа,
І з диву аж забувсьа!
Передо мнов лубезне „Слово“ лежало.
Ја читав його, і на сон і ја з'об'яло: —
І все, шчо в шумні слова було обвите в письмі,
Ја бачив правдиво у сні.

БІБЛІОТЕКА

747

Муз.

ІВАНА ФРАНКА

01505

~~99~~
~~521~~

Музей И. Франна
пор. № 3109
Гиб. № 735
Группа Кире